GAUTENG PROVINCE
EDUCATION
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

TLHAHLOBO YA GARE GA NGWAGA
KREITI YA 12

PHUPU 2025

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

SEPEDI HOME LANGUAGE P1

C2161P

MEPUTSO: **70**

NAKO: **2 Diiri**

X05

Palomoka ya matlakala ke 12

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Lephephe le, le arotšwe ka DIKAROLO TŠE THARO, e lego YA A, YA B le YA C.

   KAROLO YA A: Tekatlhaologanyo (30)
   KAROLO YA B: Kakaketšo (10)
   KAROLO YA C: Dibopego le melao ya tšhomišo ya polelo. (30)

2. Bala ditaelo KA MOKA ka tlhokomelo.

3. Araba dipotšišo KA MOKA.

4. Thoma KAROLO YE NNGWE LE YE NNGWE letlakaleng LE LEFSA.

5. Thala mothalo morago ga KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE.

6. Dikarabo di nomorwe go swana le dipotšišo.

7. Hlokomela mopeleto le tlhamo ya mafoko.

8. Nako yeo e ukanywago ge go arabja lephephe le e ka ba ka tsela ye:

   KAROLO YA A: Metsotso ye e ka bago ye 50
   KAROLO YA B: Metsotso ye e ka bago ye 30
   KAROLO YA C: Metsotso ye e ka bago ye 40

9. Ngwala ka bothakga le ka mongwalo wa go bonagala.

KAROLO YA A: TEKATLHAOLOGANYO

POTŠIŠO YA 1

1.1 Bala setšweletšwa sa ka tlase ka tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go latela.

SETŠWELETŠWA SA A

KE GONA GE BA RE BA HLATSWA DIPENE?

1 Mafelelong a ngwaga wo mongwe le wo mongwe ka mo nageng ya Afrika Borwa barutwana ba marematlou ba ngwala ditlhahlobo tša makgaolakgang. Barutwana bao ba ngwalago ditlhahlobo tšeo ba na le setlwaedi sa gore ge ba fetša go ngwala tlhahlobo ya mafelelo ba itirela moletlwana wa go hlatswa dipene. Yona meletlwana yeo ke yona e tsenyago batswadi meetse matolong. Batswadi ba tšhošwa ke gore bana bona ba ka welwa ke kotsi ka ge ba tla be ba hlakane le ba bangwe ba maitshwaro a mabe gomme ba huetša bana ba bona. Barutwana ba re ba hlatswa dipene ka ge ba feditše ka sekolo. Ba ipotša maaka ka gore sekolo se segolo se thoma morago ga marematlou.

2 Mokgalabje Letsetse ke mohlolo yoo a godišitšego morwedi wa gagwe Tšhitelo le ka molao wo mobotse ebile wa go amogelega. Letsetse o ile a makala le go tšhoga ge a bona morwedi wa gagwe Tšhitelo a sa boye gae ka nako yeo e tlwaelegilego. Ge a re o a botšiša baagišani ba mo fetola ka gore bana ba marematlou ba na le moletlwana wa go hlatswa dipene. Seo sa mo tlaba kudu ka ge Tšhitelo a se a mmotša selo ka ga moletlwana woo goba go mo kgopela tšhelete. O ra tswala ruri! Letsetse o rile go bona go šegofetše, a napa a phatša leswiswi a tšama a nyakana le morwedi wa gagwe Tšhitelo. O be a tšama a tsena moo a kwago lešata la batho le mafelong a go rekiša le go nwela madila. Mafelo ka moka ao a tsenego go wona o be a hwetša e le baswa fela gomme bona ba enwa madila le go kgoga metšoko mola mmino le wona o llela godimo.

3 Mokgalabje Letsetse o rile go palelwa ke go hwetša morwedi ka boyena, a ya maphodiseng go yo bega gore morwedi wa gagwe ga a hwetšagale. Lephodisa leo le bego le thuša yo Letsetse le ile la thoma ka go mmotšiša gore morwedi wa gagwe o na le mengwaga ye mekae le gona ke nako ye kaakang a timeletše. Letsetse a araba gabotse ka gore Tšhitelo o na le mengwaga ye lesomešupa ebile o mmone la mafelelo ge a etšwa mesong a eya sekolong. Ba rile ba sa botšišana le go arabana, gwa lla mogala gomme lephodisa la araba. Morago ga go bea lekopelwana fase a laela mokgalabje Letsetse gore a dule gona moo o tla boya a mo hwetša. Ka nnete Letsetse o ile a šala.

4 Ka morago ga iri le seripa lephodisa le ile la boya le kgorometša sehlopha sa baswa bao ba bego ba apere diaparo tša dikolo tša go fapafapana. Dihempe tša bona di be di ngwadilwe ka mebala ya go fapana. Mokgalabje Letsetse ge a re mahlo tloga! A bona morwedi wa gagwe a bile a palelwa ke go sepela ka lebaka la go khora madila. Letsetse o rile ge a re o a mmatamela lephodisa la mo kgaphela thokwana. Mokgalabje wa Modimo o ile a makatšwa ke go bona morwedi wa gagwe a tagilwe mola yena a sa tsebe a e nwa bjala.

5 Letsetse o ile a botšwa gore yo morwedi wa gagwe o bakile bothata bjo bogolo. Lephodisa le hlaloseditše Letsetse gore mogala wola wa kgapele o be o bega gore go na le moswa yo a hlabilwego ka thipa moletlwaneng wo o swarwetšego lepatlelong la dipapadi. Barutwana bao ba tlišitšwego mo setišing sa maphodisa ka moka ba be ba le gona fao moletlwaneng woo. Go kwagala gore moletlo wo o be o beakantšwe ke barutwana ba dikolo tša go fapana mola moetapele wa bona e le Tšhitelo, Tšhitelo ngwana wa go godišwa gabotse ka molao le go rutwa go tšhaba Modimo. Seo se ile sa dira gore Letsetse a ahlame kudu. A sa ahlame bjalo a botšwa gore masogana ao a bego a elwa, a be a baka yena Tšhitelo. Letsetse o rile ge a bolela a lebeletše morwedi wa gagwe a re **"leihlo le tee le bekilwe ke selabi".** Ge a fetša go bolela bjalo a dula fase ka go felelwa ke maatla a bile a buša moya ga boima.

6 Go kwagala gore lesogana leo le hlabilwego ke leo le bego le ratana le Tšhitelo. Lona le hlabja ke leo le bego le rekela Tšhitelo dino le dijo moo moletlong. Ba sa theeleditše ke ge go kwagala molodi wa sellethekeng sa lephodisa. Morago ga go se araba le go fetša go bolela ka sona, lephodisa la hemela godimo. Monna wa molao o hweditše pego ya gore lesogana lela la go hlabja le hlokofetše. Letsetse o rile ge a bula molomo a re" Tšhite ngwanaka, gape **wena o thola boreledi** ka nnete. A re go bolela bjalo mokgalabje wa batho a napa a wela fase.

[Mothopo: *Boitlhamelo*]

1.1.1 Go tšwa DITEMANENG TŠA 1 le 2 tsopola:

(a) Lentšu leo le šupago gore go hlwa go dirwa bjalo.

(b) Mmolelwana wo o hlalošago gore batswadi ba a tšhoga

(c) Lentšu leo le bolelago gore monna wa go hlokofalelwa ke mosadi. (3)

1.1.2 Morago ga go bala TEMANA YA 1 efa ponelopele ya gago mabapi le barutwana bao go bolelwago ka bona temaneng ye. Efa dintlha TŠE PEDI fela. (2)

1.1.3 Akaretša TEMANA YA 2 ka dintlha TŠE PEDI. (2)

1.1.4 Na o dumela gore Letsetse e be e le motswadi wa mmakgonthe, hlokomelo le lerato. Efa bohlatse bja seo ka dintlha TŠE PEDI fela o lebeletše TEMANA YA BOBEDI le YA BORARO. (2)

1.1.5 Ke ka lebaka le eng mokgalabje Letsetse a ile a makala kudu ge a bona Tšhitelo a tagilwe ke madila? (1)

1.1.6 Go ya ka molaotheo wa Afrika Borwa wa tšhomišo ya madila le motsoko, go thwe motho a ka thoma go nwa le go kgoga a na le mengwaga ye mekae? O nagana gore ke ka labaka la eng go beilwe mengwaga yeo? (2)

1.1.7 Ke thuto efe yeo batswadi le barutwana ba ka e hwetšago go tšwa setšweletšweng sa ka godimo? Efa dintlha TŠE PEDI. (2)

1.1.8 Ge o be o le molaodi wa lekgotla la mafelo a go rekiša madila o be o tla tšea magato afe ka batho bao ba rekišetšago bana ba ka tlase ga mengwaga yeo e beilwego madila? Efa dintlha TŠE PEDI (2)

1.1.9 Hlaloša tšhomišo ya diema tšeo di ntshofaditšwego. (2)

1.1.10 Na maikutlo a gago ke afe morago ga go bala TEMANA YA 6. Fahlela ka ntlha E TEE. (2)

1.2 Lekodišiša seswantšho sa ka tlase gore o kgone go araba dipotšišo.

SETŠWELETŠWA SA B

[Mothopo: *www.google.co.za*]

1.2.1 Kgetha karabo ya maleba.

SETŠWELETŠWA SA B se laetša …

A Banna le basadi ba le kgorong

B Masogana a go opela

C Bafsa ba le mabaleng a dipapadi

D Bafsa ba ba nwago mabjala (1)

1.2.2 Batho ba ba lego mo SETŠWELETŠWA SA B ba ka ntle goba ka gare ga ngwako? Fahlela karabo ya gago. (1)

1.2.3 Bapetša diteng tša SETŠWELETŠWA SA A TEMANA YA 4 le SETŠWELETŠWA SA B (2)

1.2.4 Ke eng seo se re laetšago gore batho ba ba lego mo go SETŠWELETŠWA SA B e ka ba barutwana? Efa ntlha E TEE (1)

1.2.5 Akanya kotsi yeo e ka welago batho ba ba lego go SETŠWELETŠWA SA B. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)

1.2.6 Na o a dumela gore bafsa ba nwe bjala pele ba fihla go mengwaga yeo e beilwego? Fahlela karabo ya gago ka mabaka a MABEDI a go kwagala (2)

1.2.7 Na batswadi ba ka dira eng go fokotša mokgwa wo wa bafsa wa go nwa bjala pele nako ya maleba e fihla? (1)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO

POTŠISO YA 2

Bala setšweletšwa se se latelago ka tsinkelo gomme o se akaretše ka go ntšha dikgopolokgolo tšeo di laetšago mešomo yeo e dirwago ke Kgoro ya tša Selegae ya Afrika Borwa. Akaretša ka mantšu ao a sa fetego a 90.

ELA HLOKO:

1. Kakaretšo ya gago e be le dintlha tše 7 gomme e se fete mantšu a 90.
2. Ngwala ka tsela ya temana.
3. Se ngwale hlogo ya kakaretšo.
4. Bontšha palo ya mantšu mafelelong a kakaretšo.

SETŠWELETŠWA SA C

KGORO YA TŠA SELEGAE YA AFRIKA BORWA

Motho yo mongwe le yo mongwe yo e lego modudi wa Afrika Borwa o swanela go ba lenaneong la badudi leo le swerwego ke Kgoro ya tša Selegae. Gape Kgoro ye e lego ka fase ga taolo ya Ngaka Leon Amos Schreiber, e lebane le mešomo yeo e fapanego le gona ye boima.
Ngwana yo a belegwago o direlwa lengwalo goba sona setifikeiti sa matswalo. Sona se dirwa le go ntšhiwa ke yona Kgoro ye ya Selegae. Lengwalo goba sona setifikeiti seo se tla se na le nomoro ya boitsebišo yeo e lego moswananoši go motho yo mongwe le yo mongwe.
Modudi yo a nago le mengwaga ye lesometshela gomme a le gona lenaneong la badudi, o ya Kgorong ya Selegae go yo dira kgopelo ya karata ya boitsebišo. Ba Kgoro ya Selegae ba tla mo thuša gomme a hwetša karata ya gagwe ntle le go hlaka. Bothata bja dikantoro tša bona ke methaladi ye metelele fela, eupša thušo yona e gona.
Batho bao ba nyalanago ge ba nyaka gore lenyalo la bona le be la semolao ba ya go le ngwadiša gona moo Kgorong ye ya Ngaka Leon Amos Schreiber. Bona ba a sainišwa bobebdi bja bona gomme ba fiwa lengwalo goba setifikeiti sa lenyalo la bona. Ge motho a ka hlokofala, go iwa go yona Kgoro ye ya Selegae go yo bega lehu leo ka ditokomane ka moka tšeo di nyakegago gomme bona ba dira setifikeiti sa lehu ba fa bao ba tlilego go bega lehu leo. Mohu o napile o tlošwa lenaneong la badudi o išwa go la bahu.
Bao ba nyakago go etela dinaga tša ntle, ba swanela go yo dira kgopelo ya go fiwa tumelelo ya go tšwa ka mo nageng semolao, Kgoro ya Selegae e ba direla phasepoto gomme ba ya go eta moo ba ratago gona ntle le ditšhitišo.
Go na le batho bao ba rego bona ba ngwadišitšwe ka difane tšeo e sego tša maleba. Kgoro ya Selegae e ba dumelela go fetolela difane go tša batswadi goba motswadi wa kgetho ya bona.
Badudi ba dinaga di šele ge ba tlile ka mo nageng ya Afrika Borwa ka mošomo ebile ba na le tumelelo ya semolao, Kgoro ye e ba direla mangwalo a nakwana a bodudi gore ba se boetšwe mo ba tšwago mošomo wo ba o tletšego o se wa phethagala.

[Mothopo: *Boitlhamelo bja go ba le dinyakišišo*]

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO

- Dithekniki tša papatšo le khathune.
- Tlotlontšu le tšhomišo ya polelo.
- Dibopego tša lefoko.
- Temogo ya tšhomišo ya polelo ka tsinkelo.

POTŠIŠO YA 3: PAPATŠO

Lebeledišiša papatšo ye ya ka tlase gore o tle o kgone go laetša mabokgoni a tlhathollo ya ditšweletšwa tša go balwa le go bogelwa ka go araba dipotšišo.

SETŠWELETŠWA SA D

KHUTŠIŠA MMELE FODIŠA MOYA
KHUTŠIŠA MMELE, MOGOPOLO LE MOYA LEFELONG LA MAIKHUTŠO LA LAPOLOGA.

Lefela matšatši a mabedi re go fa le le TEE mahala.
Boithabišo, go thuntha, go šidullwa mmele**…**

Go dumelelwa fela ba mengwaga ye masomepeditee le go feta, bana ga ba nyakege**!**

[Mothopo: ***five star hotels - Search Images (bing.com)*****]**

3.1 Kgetha karabo ya maleba

Papatšong ye go bapatšwa:

A Matangwana a meetse
B Meago ya maemo a godimo
C Lefelo la boikhutšo
D Hotele ye botse (1)

3.2 Papatšo ye e lebišitšwe go sehlopha sefe sa batho? (1)

3.3 Ka ntlha E TEE hlaloša ka moo mmapatši a jabetšago bareki ka gona papatšong ya ka godimo. (1)

3.4 Efa tšhomišo ya maswaodikga a a laletago mo papatšong ye.

3.4.1 … (1)

3.4.2 ! (1)

3.5 Ke tshedimošo efe yeo e tlogetšwego papatšong ye? Efa dintlha TŠE PEDI. (2)

3.6 Ngwala lefoko le le latelago ka kganetšo le ka lebaka le le fetilego.

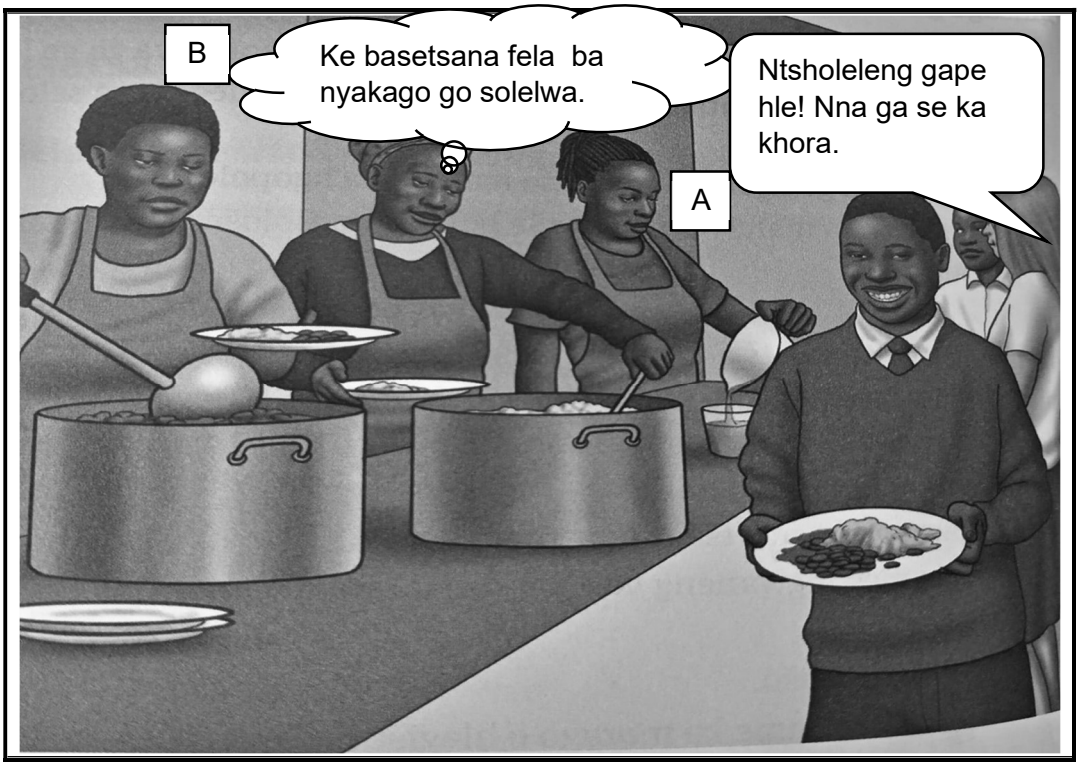
Go dumelelwa fela ba mengwega ye masomepeditee. (2)

3.7 Na mmapatši o kgonne go goga šedi ya bareki? Fahlela ka ntlha E TEE. (1)
[10]

POTŠIŠO YA 4: KHATHUNI

Lebeledišiša khathuni ye ya ka tlase gore o tle o kgone go laetša mabokgoni a tlhathollo ya ditšweletšwa tša go balwa le go bogelwa ka go araba dipotšišo.

SETŠWELETŠWA SA E

[MOTHOPO: *ITHUTE SEGAGENO*]

4.1 Kgetha karabo ya maleba. Tiragalo ye ya ka godimo e diragala …

A Kerekeng
B Sekolong
C Phakeng
D Lebenkeleng (1)

4.2 Ngwala sekafoko seo se laetšago kgethologanyo go tšwa khathuning ya ka godimo o be o fe le mohuta wa kgethologanyo yeo. (2)

4.3 Laetša phaphano gare ga podula ya A le B (2)

4.4 Efa leadingwa la sedirišwa seo go tšhelwago seno go sona o be o le šomiše lefokong la go kwagala. (2)

4.5 Re alele molaetša wo o tšweletšwago ke kathuni ya ka godimo. (1)

4.6 Tšweletša maikutlo a lesogana leo le sweregó dijo o lebeletše ditho tša mmele. Fahlela karabo ya gago ka lebaka la go kwagala. (2)

[10]

POTŠIŠO YA 5

Badišiša setšweletšwa se sa ka tlase gore o kgone go laetša mabokgoni a kwešišo ya dipopego le melao ya tšhomišo ya polelo.

SETŠWELETŠWA SA F

BOPHELO BJA BAFSA

Morake : A!a!a! Tšeo re di kwelego lehono ka phaphošing di **n**tšhošitše go fetišiša.

Morokwane : Eya kua wena, gape ke go tseba o le bjalo, molomo o phela o tshela noka e tletše.

Morake : Theetša hle. Mosetsana yola ba rego ke Nteseng wa go dula Mshenguville o a mo tseba?

Morokwane : Ooo! Yola ga go motho yo a sa mo tsebego. Akere o dira meriri e mefsa ya go lekelela go fihla mokokotlong kgwedi ka kgwedi.

Morake : Hm! Go di bolela ke go kwa mpa mokhoro. Gape o re yena o sa tlo dira bana ka gore o a ba golela le gona ga a nyake go ipona a tšhonne bophelong bja gagwe.

Morokwane : Ga se yena a nnoši! Go na le sehlotswana sa basetsana seo se hlwago se kgantšha taba ye ya motente.

Morake : Ke hweditše ke mo nyatša kudu ke lebeletše gore o tlile go feletša kae ka bophelo bjoo bja gagwe, gona ge mmušo o ka fetola monagano wa go lefela ngwana o tee, go tlo diregang ka yena?

Morokwane : Nna ke mosetsana eupša ke **i**poditše gore ditaba tša mohuta woo ga di nyake rena ba go nkga mekgatho. Ke nyaka go ipona ke swana le Mam Beauty ge ke fetša sekolo.

Morake : Eyaeye! O tloga o na le ponelopele. Mam Beauty o a ikwešiša, ga o bone a otlela sebaibai sa mohuta wola.

Morokwane : Ee, ke phela ke mo lebeletše ebile ke kgahlwa le ke gore le go ruta o a ruta.

Morake : (Ka bohloko) Bonteseng gape ke ba le ba rego ke bo ngwana llela nakana ya mokhura…

Morokwane : Nnaena le ge ba ka re motente ke R1000-00, nkase tsoge ke dirile ngwana. Bophelo bja ka bo tla pele

[Mothopo:(Via Afrika) Sepedi Polelo ya Gae]

5.1 Go tšwa polelong ya pele ya Morake tšweletša lelahlelwa o be o hlaloše tirišo ya lona. (2)

5.2 Dinoko tše di ntshofaditšwego di tšweletša mehuta efe ya madiri? (2)

5.3 Ngwalolla lefoko la ka tlase ka polelotharedi.

Morokwane o re “Eya kua wena, gape molomo o tshela noka e tletše”. (2)

5.4 Ngwala lehlalošagotee la lentšu le ‘motente’ o be o le šomiše lefokong la go kwagala. (2)

5.5 Tšweletša sekafoko seo se nago le leba o be o fe le mohuta wa leba leo. (2)
[10]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 30

PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70